

Obydlia z prírodných materiálov

Prírodné materiály – drevo, kameň, hlina – tak, ako ich môžeme vnímať napríklad na objektoch ľudovej architektúry, dnes, paradoxne, radíme k stavebným materiálom už takmer nepoužívaným alebo tzv. alternatívnym.

V minulosti nebolo nezvyčajné mať v dome podlahu z hliny s povrchovou úpravou z kravského trusu a steny, strop i krov z ručne kresaných trámov a škáry medzi trámami zeteplené machom. Klasická slamená strecha je v súčasnosti už taká ojedinelá, že na novostavbe pôsobí ako atrakcia, prípadne je výsledkom práce v oblasti ochrany kultúrneho dedičstva.

Z dnešného pohľadu sa môže javiť ako privilegium mať vlastnoručne, bez projektantov a staveb-

Detail obnoveného hrebeňa slamenej strechy na ľudovom dome v Bartošovej Lehôtke

Ručné nanášanie hlinenej omietky

ných firiem postavený dom, ktorý vo svojej podstate je len pretransformovaním materiálov nájdených v krajine do podoby príbytku. Taktéto domy sú človeku určite najprirodzenejšie a navyše, po ich zániku neostávajú kopy nebezpečného odpadu, ale vracajú sa naspäť do prírody, odkiaľ pochádzajú.

Poznanie celého cyklu životnosti stavebného materiálu pokladám pri jeho výbere z hľadiska životného prostredia za podstatné. V súčasnosti je napríklad veľká väčšina rodinných domov postavená z dievovaných tehál s pridaním tepelnej izolácie z polystyrénu, polyuretánu, minerálnej vlny atď. Sú to prírode nie veľmi priateľsky naklonené materiály, práve pre ich nejasný osud potom, čo stavba doslúži svojmu účelu.

Pestrosť bežne predávaných stavebných materiálov je značne obmedzená, a ak chce niekto stavať ekologicky, t. j. atypicky, musí počítať s vyššími nákladmi. Ekonomickú náročnosť možno vyvážiť asi len zvýšenou mierou svojpomoci,

čo už je skôr otázkou životného štýlu a touto cestou sa určite nevydá každý stavebník.

No stavať svojpomocne nemusí mať iba ekonomickú motiváciu. Pokúsím sa to dokumentovať na dvoch príkladoch.

Ak sa niekto rozhodne odísť na vidiek hľadať ekologicky priaznivejší, harmonickejší spôsob života, prejaví sa to aj na spôsobe jeho bývania, čiže ako a z akých materiálov si postaví príbytok. V zásade sa možno vydať dvoma cestami. Cestou tradičnej vidieckej architektúry vychádzajúcej z regionálnych znakov, alebo zaexperimentovať a postaviť si dom od základov podľa vlastných predstáv.

Prvú cestu dokumentuje novostavba tradične tesársky zhotovenej drevenice na budúcej kozej farme na očovských lazoch a chuť skúšať žiť spôsobom našich vidieckych predkov, so všetkým, čo k tomu patrí (laz, pozemok, drevenica, chov zvierat atď.). Najmä možnosť žiť v novej drevenici musí byť skutočným zážitkom. Zachovalo sa tu dokonca pôvodné použitie materiálov

Novostavba drevenice, ukončenie šindľovej strechy pri štíte

strešných krytín – trstiny nad hospodárskou časťou a dreveného šindľa nad časťou obytnou.

Druhý spôsob reprezentuje dom, či skôr domček zo slamených blokov omietnutých hlinou, strechu má tiež trstinovú. Skromná veľkosť (25 m²) tohto obydlia svedčí o životnom štýle jeho majiteľov, ale vypovedá aj o našej legislatíve, brániacej používaniu neupravovaných prírodných materiálov.

Dom zo slamených blokov na väčšej pôdorysnej ploche by pravdepodobne nedostal stavebné povolenie, ak by nebol charakterizovaný ako dočasná stavba.

Spoločným menovateľom oboch stavieb je vysoká miera svojpomoci, nízke priame náklady (pri drevenici je to fakticky len cena dreva a šindľov, spolu približne 15 000 Sk, pri slamenom dome len náklady na dopravu blokov). Aj napriek tomu, že tieto domy sú postavené výlučne z prírodných materiálov a ich obyvatelia sa dobrovoľne zriekli väčšiny moderných vymožeností uľahčujúcich život, v oboch prípadoch sa rozhodli pre využitie novej technológie – solárnych fotovoltaických článkov vyrábajúcich elektrinu na osvetlenie interiéru. Uvedené príklady dokumentujú, že architektúra vypovedá aj o spôsobe života jej užívateľov, ktorý je v oboch prípadoch zaiste v mnohom inšpirujúci.

Spomínané materiály, ako je drevo, kameň, slama a hlina, sa u nás stáročia používali na stavbu domov. Dúfajme, že o krátky čas sa budú vo väčšej miere používať opäť tak, ako je to už dnes napríklad vo Francúzsku alebo v Nemecku, kde majú skúsenosti s výstavbou nových bytových domov z hliny, dre-

Ukončenie trstinovej časti strechy

Pohľad do krovu z ručne opracovaných trámov

va, či napríklad rozpracované programy pre hlinené omietky.

V našich podmienkach sú podľa môjho názoru perspektívne objekty zo spomínaných slamených blokov, vyrobených zo zvyškovej slamy na poliach. Ich kvadratický tvar je ideálny na stavbu domu. Po omietnutí hlinenou omietkou, ktorá má ochranné, a hlavne protipožiarne účinky, by takýto typ domu z lacného materiálu s dobrými tepelnoizolačnými vlastnosťami mohol začať vyplňať prázdny priestor u nás zatiaľ neexistujúceho typu alternatívneho či tzv. lacného bývania.

Dom zo slamených blokov s trstinovou strechou

Ak by sa vyriešili aj legislatívne prekážky, mohla by architektúra kombinujúca tradičné aj súčasné prírodné materiály, ktorá je zatiaľ v polohe občasného experimentu, nájsť aj širšie uplatnenie.

Boris Hochel

Detail náročia s dvomi typmi hlinených omietok, hľadenej alebo „nahrubo“